

BUITEN

10^E JAARGANG N^O. 13.

ZATERDAG 25 MAART 1916.

foto C. Steenberghe

STEENENBRUG MET STADHUIS TE SCHOONHOVEN.

Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

STEENENBRUG MET STADHUIS TE SCHOONHOVEN. ILLUSTR. BLZ. 145	
TERUG UIT HET RIJK DER DOODEN. UIT HET FRANSCH	
VAN GASTON LEROUX (13)	BLZ. 146
UITGESTOKEN OOGEN, DOOR A. B. WIGMAN	147
TWEE STEDEN VAN WALCHEREN, (I, SLOT), DOOR DR.	
H. BLINK, GEÏLLUSTREERD.	BLZ. 148—153
IETS OVER DE HUISMUSCH, DOOR M.	BLZ. 148
SONNET, (GEDICHT), DOOR JAN J. ZELDENTHUIS	149
OP VERKENNING, DOOR MAURITS PEETERS	149
EEN TROPISCH SCHADUWBEELD, DOOR TROPICUS	151
ONTWERP EENER MODERNE SCHOONHEIDSLER VOOR DEN	
TUINAANLEG, (VI), DOOR LOUIS VAN DER SWAELMEN.	
GEÏLLUSTREERD.	BLZ. 153—155
DE BLAUWE MUUR, UIT HET ENGELSCH VAN RICHARD	
WASHBURN CHILD (34)	BLZ. 156
EENDEN UIT VOLENDAM IN DE GEMEENTE HOOGLAND	
BIJ AMERSFOORT. ILLUSTRATIE	156
BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.	

Men gelieve alles wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adresseeren aan de Uitgevers Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74-76, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Redactie” of „voor de Administratie van het Weekblad Buiten”. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

De uitgevers verzoeken beleefdelijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van een advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Afzonderlijke Nummers kosten 8 dagen na de verschijning 15 cts., daarna wordt de prijs 25 cts.

TERUG UIT HET RIJK DER DOODEN

Uit het Fransch van GASTON LEROUX.

(13)

FANNY had de laatste woorden van Mevrouw Saint Firmin niet meer afgewacht, zij was den kleinen François gaan ondervragen, die naar de nursery was gebracht. Maar 't kind verklaarde niets gezien te hebben! Hij was alleen maar verbaasd geweest in een vreemd bed wakker te worden. Daarna ondervroeg Fanny de bedienden en zag dat in de toiletkamer een gummi-gasslang aan een kachel gesprongen was: en toen zij terugkwam, was haar meening gevestigd.

Zij brak de onsamenvhangende gesprekken af, die tusschen den dokter, Jacques en Martha gewisseld werden.

„Kind”, zeide zij tegen Martha, die haar de koortsachtig gloeiende handen toestak, „je bent hard, hard ziek. Als je man je niet dadelijk laat verplegen, en zoo ver mogelijk hier vandaan...”

„O, Mevrouw, ik wil niets liever dan weg gaan.... Ik ben zeker, dat André mij overal volgt, waarheen ik ook ga!”

„Je wilt zeggen: zijn gedachte.... je leeft zoo in gedachten met hem, dat je geen stap doet, zonder je te verbeelden, dat hij bij je is en je geeft je geen rekenschap van hetgeen je doet en denkt daardoor, dat een ander het verricht. Je herinnert je niet eens meer, dat je den kleinen François aan een groot gevaar deed ontkomen!”

„Ik, Mevrouw?”

„Ja, jij! Luister, ik zal je dan vertellen, wat je gedaan hebt; luister goed naar me en scherp je geheugen, tracht jezelf te bedwingen. Hoor, wat er voorgevallen is. Je bent hier om dezelfde redenen gekomen als de vorige dagen, gedreven door de gedachte om de plaatsen weer te zien, waar André vroeger woonde, en door de behoefte om met ons over hem te spreken”.

„O, Mevrouw, en de verschijning dan?”

„Laat mij toch met je verschijning met rust! Alle zwakke menschen, zooals jij hebben verschijningen!.... Je bent dus op het kasteel gekomen.... Je hebt er niemand aangetroffen. Wij waren dan ook werkelijk aan het andere eind van het park bij den congerie. Je bent de trap opgelopen in de hoop mij op mijn kamer te vinden, de deuren stonden zeker open, je bent binnen gegaan, je hebt mij geroepen en hebt in François' kamer hooren steunen. Het kind, dat in zijn slaap half verstikt was, heeft wel kunnen reutelen, is 't niet, dokter? Je hebt de deur van François' kamer opengedaan, verloor door de gaslucht je adem

en bent toen naar het venster gesneld, dat je open hebt gedaan, je hebt het kind in je armen genomen, bent hier teruggekomen, hebt het op het bed neergelegd en bent toen uitgeput flauw gevallen!”

„François is dus aan een gasverstikking ontsnapt?” riep Martha. „Dat weet je beter dan iemand anders, je hebt hem toch gered!” hernam Fanny.

„Hoe kunt u er nu nog aan twifelen, dat André zelf mij komt bezoeken!” vervolgde de ongelukkige vrouw in hoogst overspannen toestand, terwijl zij bevende naar 't midden van de kamer snelde. Zij draaide om zich zelf heen, terwijl zij naar den kleinen François zocht, die door het fräulein was weggebracht.

„O, pas toch goed op ze! Waak over hen! Ik ben nu verantwoordelijk voor ze! 't Is niet te vergeefs, dat André mij hierheen aan zijn marmeren hand heeft geleid! André wist ervan! André heeft gezegd: „Het was tijd!” André had toen al zijn kind gered! Hij was daar voorbij gekomen! De dooden vernemen de kreten hunner kinderen! François heeft hem zeker in zijn slaap geroepen! Hij André is toen toegesneld! Hij heeft het venster opengedaan! Hij heeft het kind in het bed gelegd! Hij heeft me gezocht en mij hier gebracht, zeggende: Zorg voor ze! Geloof u 't nu? Geloof u het? Als André me niet is komen zoeken, wie is het dan geweest? Wie? Maar ik zelve weet best, dat hij 't was!....”

Zij viel op haar stoel neer, terwijl de tranen over haar bleek, droevig gezicht stroomden.

„Hij is 't stellig geweest”, zei op 't zelfde oogenblik juffrouw Hélier bij zichzelf, verliet haastig haar post om niet verrast te worden en ging dadelijk bij haar terugkomst naar het mahoniehouten tafeltje. Het was tijd, een bediende kwam binnen. Hij opende de deur en kondigde Mevrouw de la Boissière beneden het bezoek van Meneer Saint Firmin aan, die vroeg of hij ontvangen kon worden.

„Laten wij eens met hem praten, dokter”, zei Fanny. „Die man moet besluiten dit kind te laten verplegen!”

Zij dwong dokter Moutier, die heelemaal ontsteld was over een dergelijk geval van „suggestie uit de andere wereld”, haar te volgen en zij zei tegen hem: „Er bestaan toch zeker wel inrichtingen, waar zulke zieken verpleegd worden?”

Jacques had Martha niet verlaten, hij was bijna even bleek en even ontdaan als zij.

Hij staarde haar sprakeloos aan.

Hij begon werkelijk groote angst te koesteren voor deze vrouw, die zoo dikwijls zijn broer zag.

Plotseling begon ze heel luid te spreken als tot zich zelve.... alsof hij er niet was....

„Ik weet wel, dat jij het bent, mijn André!” zei zij, „als je komt, waarschuw je mij al van verre. Ik voel dat je in 't andere eind van de wereld bent, op milliarde mijlen afstands misschien, maar „de gedachte”, die je vooruitsnelt en aan mijn deur klopt zegt tot me: Open je deur, ik kondig je zijn komst aan! en ik doe, wat „de gedachte” mij zegt, ik zou niet rustig thuis kunnen blijven, als „de gedachte” gesproken heeft, de gedachte, die jou vooruitloopt, mijn André! Ik sta op, ik ben er en voel niet de koude in de wereld, want mijn hart brandt en ik bezwijk bij de gedachte, dat jij van zoo ver komt, van zoo ver om mij te zien, om mij te spreken.... Mijn hart zwelt op en vervult mijn geheele wezen, ik voel 't tot aan mijn keel komen, ja, mijn hart komt tot aan mijn keel.... ik geloof, dat mijn hart buiten mij treedt, naar jou toe gaat en aan je voeten neervalt, als je verschijnt, want ik zie je dan eensklaps met je droeve oogen, je bloedende wonde en je bleke, zuchtende lippen.

Wat zou ik graag dood wezen om je wonde te kunnen verplegen, om het bloed af te wisschen, dat nog steeds er uitvloeit! Om het met mijn lippen tegen te houden, mijn geliefde! Jij lijdt nog steeds pijn door die wonde, die hij je geslagen heeft, dat weet ik! ik voel het, ik lijdt door jouw wond, 't is alsof hij mij toegebracht is!”

Zij was nog bezig met spreken, toen Fanny binnenkwam. Ditmaal vond zij niet Martha bewusteloos, maar Jacques, die buiten kennis op den grond was neergevallen.

Zij zond Mevrouw Saint-Firmin weg en was alleen met Jacques bezig. Zij had zich echter door twee vorsten der wetenschap kunnen laten bijstaan: door dokter Moutier en professor Jaloux, die juist aangekomen was.

XVIII. EEN VERSCHRIKKELIJKE NACHT.

„Blijf toch bij me! Blijf toch bij me!”.... 't Had daarnet middernacht geslagen en Fanny maakte een beweging, die Jacques kon doen gelooven, dat zijn vrouw van zijn sponde wilde weggaan. Hij voelde zich zwak en angstig, zóo angstig, dat hij 't zou uitschreeuwen misschien, als zij hem alleen liet!

De nachtelijke stilte omringde hem. Hij had alle lichten in en in zijn vrouws kamer eveneens.

Bij 't vernemen van Martha's stem was zijn misdaad weer uit hield. Een krankzinnige vrees had zijn hart doen samenkrimpen en de vernieuwde herinnering van André met de wond aan zijn van dien langen nacht af, had Fanny, die hem als een kind ver voor dit argument, dat hij steeds herhaalde:

„Of zij hem niet of wel gezien heeft, dat blijft 't zelfde. André

of *André's handelende gedachte* heeft haar hierheen geleid om François te redden! Een echte geest zou niet meer kunnen doen!"

"Toch wel!" antwoordde Fanny, "die zou meer kunnen doen!"

"Wat dan? Vind je niet, dat hij genoeg doet?"

"Een echte geest zou haar reeds den naam van den moordenaar genoemd hebben!"

Deze laatste opmerking scheen een weldadigen indruk op Jacques' verstoorden geest te maken, maar 't was slechts voor een oogenblik. Jacques geloofde niet aan een werkelijke geestverschijning van André, maar de vreemde zielstoestand, waarin Martha verkeerde, bezorgde hem een ondragelijken angst wegens het gevaar, dat hij ondanks alles er in zien bleef. De geestvervoering, waarin zij leefde, gaf aan de jonge vrouw een helderziendheid en dreef haar tot daden, die onherstelbare gevolgen na zich konden slepen. De geschiedenissen van lijken, verborgen in koffers, waren zeker niet zeldzaam, maar dat zij er juist over sprak bij een misdaad, die op deze wijze gepleegd was, zie, dat was wel rampzalig!... En dan de automobiel! En dan de wond aan de slaap! Dat alles overschreed de grens van 't gebied der verbeelding! en dan Martha's komst op het kasteel, met *André's geest*, met het vastgestelde doel om te waken over den kleinen François, terwijl dezen inderdaad een groot gevaar dreigde!

"Zij herinnert zich toch alles", zei hij tot Fanny, "zij herinnert zich alles, behalve dat zij in de kamer van den kleine is gedrongen, 't venster heeft geopend en hem op 't bed heeft gedragen!"

"Jacques, ik heb een onderzoek ingesteld en niemand, hoor je, niemand heeft 't gebeurde opgemerkt vóór juffrouw Hélier..."

"Dat verontrust me juist!"...

"Dat moest je juist geruststellen. Martha is de eenige, die in de kamer is geweest... Hoe kan je nog daaraan twijfelen!"

"Ik twijfel niet! Ik twijfel niet! Of liever, ik wil niet twijfelen, 't tegendeel zou ongerijmd zijn, ja, ja, 't spreekt van zelf, maar 't is mij te machtig sedert ik Martha's stem tegen André heb hooren spreken, alsof hij er bij was, ik ben bang hoor, ja, ik ben bang, alsof hij er bij was... alsof zij hem daar had laten staan! 't Is idioot! 't Is idioot. En ik ben een stommerd, een eend, maar ik ril ervan, kleintje..."

"Jacques, ik heb medelijden met je! Ik heb met Jaloux gesproken."

"Wel, wat heeft Jaloux gezegd?"

"Och, drommels, toen Moutier hem den loop der dingen meegedeeld had, zei hij slechts, hoe spiritistisch hij ook aangelegd is: „Zij is ziek!"

"Weet hij, dat ik te bed lig?"

"Nee, maar ik heb hem niet verzwegen, dat al die ellendige geschiedenissen, waarin steeds den naam van je geliefden broer weer genoemd werd, je zoo aangepakt hebben, dat je rust noodig had, ik heb je geëxcuseerd... Hij en de dokter waren overigens hoogst verrukt. Zij ook hadden behoefte aan rust en ik liet hun eten in de kamer van den dokter brengen. Zij konden dadelijk aan hun werk beginnen... de astrale wetenschap... voor de duiten, hoor! Zij gelooven er zelf niet aan! O, de geesten storen hun nachtrust niet! Schaam je je heusch niet een beetje, my dear?"

Zij beschouwde hem met teederen ernst. Er heerschte een vrij lang stilzwijgen tusschen hen beiden, terwijl zij met de onweerstaanbare macht, die van haar blik uitging, hem zijn verloren geestkracht trachtte terug te geven. Hij zeide eindelijk fluisterend:

"Ja, ik schaam me! Vergeef me..."

Hij liet zijn hand over zijn voorhoofd glijden, alsof hij de doods-gedachten die hem overvielen, wilde weggagen.

"Ja, vergeef mij mijn zwakheid, lieve Fanny... al mijn kracht is verslapt... Zooveel lange jaren heb ik heel alleen stilzwijgend en in 't geheim de gedachte bij mij om gedragen... ik heb nu plotseling gevoeld dat ik het niet langer uithoud... dat mijn zelfbedwang begint te verslappen en mij verlaten zal. Denk eens, vijf jaar zich goed gehouden te hebben! Ik ben gebroken! En 't is Martha, die mij gebroken heeft! Je hebt met Saint Firmin gesproken, wat heeft hij gezegd? Heb je tenminste tegen hem gezegd, dat zijn vrouw krankzinnig was? Zal hij ons van haar bevrijden?"

"De dokter heeft tegen hem gezegd, dat hij een inrichting wist, waar zij uitstekend zou behandeld worden, en waar dat soort van zieken thuis hooren! Hij heeft met zijn je bekenden lach geantwoord, dat hij bij zijn vrouw tot haar laatsten snik zou blijven!"

"O, heeft hij gezegd: „tot haar laatsten snik!"

"Ja, zeker, „tot aan haar laatsten snik" en ik ben ervan overtuigd, dat hij er niets tegen doet om dien laatsten snik van zijn vrouw nog wat uit te stellen. Na Martha's vertrouwelijke mededeeling en 't vreeselijke woord, is alles opgehelderd, lieveling, en wij behoeven niet langer de zinsverbijsteringen van het vrouwtje aan den oever van 't water te vreezen! De oude Saint Firmin gelooft geen oogenblik aan André's dood. Hij denkt, dat de verhouding tusschen zijn vrouw en jouw broer nog steeds bestaat! Zij hebben beloofd elkaar na zijn dood te zullen toebehooren! Welnu! Hij ziet haar kalm wegsterven! Kijk maar eens nauwkeurig naar zijn glimlach, bestudeer eens zijn houding tegenover zijn stervende vrouw en dan zal je 't ook inzien! Herinner je ook maar wat zij ons bij ons laatste bezoek gezegd heeft: „Eet niet van die koekjes, ze zijn muf, en misschien vergiftigd". Zij zelve weet ook, dat de oude kerel niets zal doen om haar dood te vertragen, zij weet dat zij hem geen grooter genoegen kan doen, dan vóór hem te sterven en zij weet, dat hij daarop wacht. Hoe kan men nu

eischen, dat een vrouw, die een dergelijk drama beleeft, haar normale verstand behoudt! Zij leeft reeds in het rijk der dooden en zij kan geen stap doen zonder haar verschijningen met zich te voeren... Maar geloof maar, dit verzeke ik je, hier zal zij ze niet meer heenbrengen! Ja, ik heb mijn orders gegeven, lieveling, het park en het kasteel zijn van nu af gesloten als een vesting. Wij zullen haar niet meer ontvangen! Zij moet zich maar ergens anders laten oppassen! Ik ben bovendien van meening, dat je morgen enkele schikkingen moet maken, zoodat wij een paar weken er op uit kunnen. Een flinke reis zal ons goed doen, lieveling!"

"Dat zal het! Je hebt gelijk! Je hebt gelijk! Ik durfde 't je niet voor te stellen. Laten wij hier vandaan gaan, laten wij weggaan. Kijk, die gedachte doet me opleven! Wat een goede gedachte. Ik zal opstaan! en zal den geheelen nacht aan mijn bureau gaan zitten werken! Wij moeten morgen vóór den nacht vertrekken, ik wil geen nacht langer in dit kasteel blijven, waarheen zij, zooals je zegt, haar geesten achter zich aan sleept. Laten wij weggaan!"

Hij stond op, deed een chambercloak aan, omhelsde Fanny en had bij 't vooruitzicht van hun vertrek plotseling al zijn koelbloedigheid en kalmte terug gekregen. Hij begon zelfs gekheid te maken over al die weelde van licht en draaide lachend enkele lampjes uit.

"Wij zijn werkelijk mal", zei hij. „'t Lijk in den koffer" was voor ons een schok, die ons verbijsterd heeft. Ik heb tenminste een gevoel of mijn hart en mijn beenen gelijktijdig gebroken zijn. 't Was erg dom van me, hoor. Zij heeft wel twintig keer Moutier over den koffer van Gouffré hooren spreken. 't Is pas een week geleden, dat in de couranten een geschiedenis vermeld stond van een koffer met een lijk erin, die in 't veld gevonden was, dus het is heel natuurlijk, dat zij zóó erop gekomen is! Wat zijn we toch dom! Nee, nee, nu moet je me kalm alleen laten, nu wil ik, dat jij gaat slapen en uitrust!"

Maar zij schudde 't hoofd. „Ik slaap toch niet!"

Nu verbaasde hij zich op zijn beurt. „Hé, jij ook niet?"

"Wat wil je zeggen met je: jij ook niet. Jij denkt zeker, kleine lieveling, dat ik niet aan dien onzin toegeef, maar ik moet je bekennen, dat mijn zenuwen, ja, mijn zenuwen mij toch vanavond uit den slaap houden; jij bent de schuld van alles!"

Plotseling zwegen zij, want zij meende voetstappen in de gang te hooren, de parketvloer had gekraakt en gepiept, als onder 't gewicht van een lichaam!

Zij bleven onbewegelijk zitten, gespannen luisterend met toegeknepen keel.

Toen zij weer wat tot zich zelf kwamen hoorden zij opnieuw kraken.

Ditmaal ging Fanny vastberaden naar de deur, deed die open en keek in de gang, die verlicht werd door een nachtpitje dat in een glas in den vorm van een bloem stond.

Zij zag niemand, luisterde nog eens, hoorde niets meer en sloot de deur.

"Wij stellen ons toch dom aan, hoor", zei zij lachend tegen Jacques, „om zoo'n beetje kraken! 't Kraken van de meubels zal ons warempel schrik aanjagen!"

Hij waande zich nog sterk genoeg om erover te schertsen; „temeer", zei hij, „omdat geesten, als zij loopen, heelemaal niet kraken!"

Hij had zijn zin nog niet geëindigd of een verschrikkelijke gil weerklonk door het geheele kasteel. 't Was de kreet van een kind, dat vermoord wordt.

Zij vlogen naar de nursery, terwijl het akelige schreeuwen en het wanhopig gekerm aanhield. Als krankzinnigen snelden zij de kamer van den kleinen François binnen, waar 't kind met een verschrikt gezicht in zijn lange nachthemdje met de beide vuistjes tegen zijn keel in zijn bed lag.

De bleke manestralen vielen door het hooge venster in de nursery.

Tegelijkertijd kwam Fräulein Lydia aanloopen, die haar kamer daarnaast had. De kleine Germaine en de kleine Jacques, beiden ook huilende, kwamen met haar mee. Zij waren plotseling door het gegil in hun slaap gestoord en uit hun bedjes gekomen.

"God, wat is er toch, wat gebeurt er toch?" vroeg Fanny angstig, terwijl Jacques met trillende hand, geheel in de war, het licht aanstak.

(Wordt vervolgd).

Uitgestoken oogen.

Een Duitsche ziekendrager, — aldus bericht „Der Ornith. Beobachter" — die de grootste slagvelden van België en Noord-Frankrijk bezocht, viel het op, dat zooveel paardenlijken leege oogholten vertoonden. Door menschen zouden toch deze oogen niet uitgestoken kunnen wezen. Eindelijk deed hij de waarneming, dat *scharen kraaien en andere aasvogels* boven de lijken der gevallen dieren zwermden. Bij menschelijke lijken zijn in den regel alle lichaamsdeelen, met uitzondering van het hoofd, door klederen bedekt. Hier beginnen alzoo de vogels hun afschuwelijk werk en hier bieden ook de oogholten aan de snavelhouwen den minsten weerstand.

In het belang der oorlogvoerenden ware het te wenschen, dat deze zaak tot volle klaarheid kwam, opdat zij niet zonder grond elkander zulke bestialiteiten op den hals schuiven gaan.

A. B. WIGMAN.

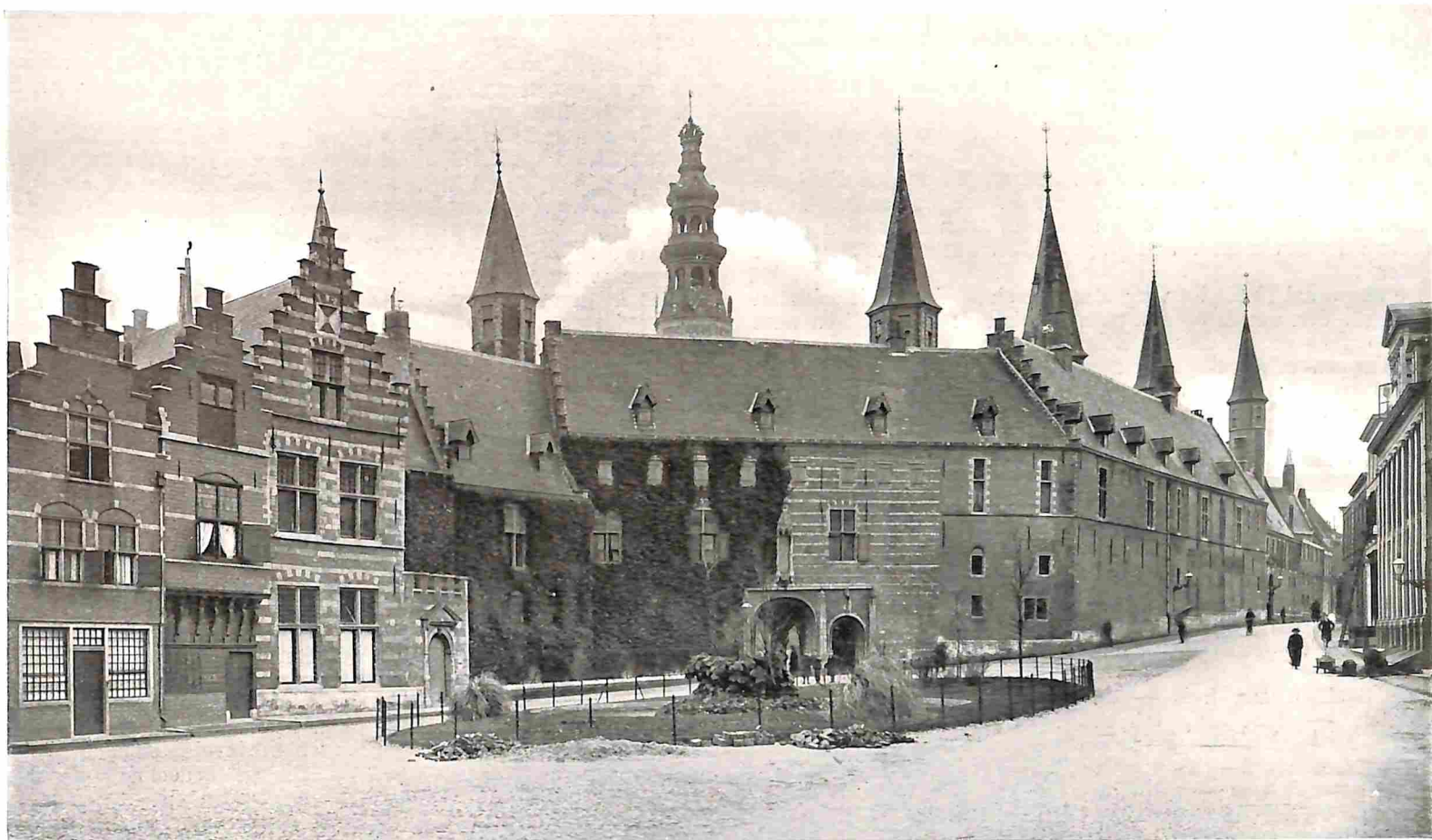

Foto C. Steenberg.

DE BALANS TE MIDDELBURG.

schrijver dezès kunnen de musschen sinds jaren geen crocus meer met vreë laten. Nauwelijks beginnen deze lentebloempjes zich te openen, of eenige musschen zijn er bij, die op de rij af de gele afplukken, even er op mummelen en het bloempje laten vallen. Opmerkelijk is het, dat zij de witte en paarse laten staan. Er staat nog een plant in mijn tuin, die in den smaak der musschen valt, n.l. het z.g.n. Longenkruid, het plantje met zijn aardig gevlekte bladeren en roode bloempjes, die later blauw worden. Ook dit plantje „grazen” de musschen vlijtig af. En daar hebben ze waarachtig enkele jaren geleden een derde plant ontdekt, die ze gebruiken kunnen. Jaren lang staan als rand om een perk in mijn tuin de elegante bloempjes, bekend onder den naam Porseleimbloempje, Hoe-langer-hoe-liever, Mennisten-zusje, Schildersverdriet (Saxifraga umbrosa). Nooit heeft een musch er naar omgekeken, tot nu voor twee jaar zoo'n oude man met roetzwarte borst in den nesteltijd ontdekte, dat de lang gesteelde bloempjes best te gebruiken waren bij den bouw van zijn nest. Met zijn korten, stevigen snavel pakte hij een der slanke bloemstengels beet, een knak en een ruk en afgeplukt was hij, waarna vader-musch er triomfantelijk mede naar het nest vloog. Nu geschiedde er iets zoo vreemds en onbegrijpelijks, dat wij er met een buurman met aandacht naar hebben zitten kijken. Na enkele minuten kwam de oude baas terug, nu vergezeld door enkele andere musschen, die dadelijk zijn voorbeeld volgden en ook ieder een bloemstengel plukten. Het duurde geen kwartier of de heele kolonie musschen van de daken der omliggende huizen was ijverig aan 't rukken en trekken, waarbij de musschenlijven soms schrap gezet moesten worden om den weerstand van de vrij stevige bloemstengels te overwinnen.

Vragen zullen wij naar aanleiding van 't bovenstaande maar niet stellen, maar wel zouden wij de lezers willen aansporen straks, als de musschen weer gaan nestelen, eens op te letten of zij ook dergelijke waarnemingen kunnen doen. M.

SONNET.

Eene enk'le melodie, in klanken zacht gedragen,
Die boven leed naar het onzegbaar schoone stijgt,
Wanneer in 't gelend West de zomerzon al nijgt:
Gezang van nachtegaal aan wege-rand te klagen,

Een verre fluit, die droefelijk het hart komt vragen
Naar weemoed, die dan te overweldigen ons dreigt,
Een merel, die zijn peerlend snoer tezamen rijgt
Lang voor het klaren van de laatste najaarsdagen:

Is zij niet meer dan heel dit leven, U en mij,
Zij draagt de smarten, die onzegbaar teeder waren
En voert het brooze vizioen nog eens voorbij.

Zij kan het wild verdriet tot weemoed doen bedaren,
Geeft ons de vreugde van het eindige nabij,
Zal straks de laatste najaarsdagen ons verklaren.

JAN J. ZELDENTHUIS

OP VERKENNING.

DE velden, ze lagen verborgen onder de holzwarte duisternis, die hing loodzwaar tusschen den donkeren hemel en de akkers, die deinden breed uit en geheimzinnig.

Langzaam, met stillen tred, stapten de soldaten over den diep met wagenslagen doorgroefden zandweg. Hun hoofden zaten gedoken in den hoog opgeslagen kraag van hun kapotjas en onder de klep van hun sjako keken hun oogen speurend rond en hun blikken trachtten die stomzwarte donkerte te doorboren. Hun geweer droegen ze in de rechterhand en de scherpe bajonet zat loerend en snakkend naar bloed op 't kanon. De ransel hing zwaar op hun rug en de riemen kwelden de vermoeide ledematen dier dapperen, die dwaalden door onbekende velden en zochten naar den vijand, den welbekenden vijand, dien sleurde hun onschuldig land in den verschrikkelijken strijd, die doodde hun ouders, hun kroost, die verbrandde hun have, hun goed.... Maar waar was de vijand?.... Ze wisten het niet.... Ze zochten naar 't vreemde.... en altijd maar voort gingen ze, strompelend en struikelend over den smerigen weg....

De maan kwam somwijle eens tusschen de regenwolken kijken en schoot dan heur lichtende schichten over de kouters.... De maan, ja, 't was of ze lachte met het groepje soldaten.... Heur donkere oogen, heur dikke neus en heur grimlachende mond stonden spottend in den ronden, glanzenden manekop.... De maan, 't was of ze zegegen wou: „Ziet ge mannekes, als ik maar wilde éh, ik zou uw weg wel kunnen vergemakkelijken éh, maar ziet dat verdom ik”.... dan schoof er een wolk vóór haar en ze was weer verdwenen voor enkele stonden om dan weer tergend te voorschijn te komen....

De zandweg kronkelde maar immer verder, eindeloos verre en in de struiken zwatelde de wind en blies de takken kreunend dooreen.... en hier en daar doemden hoge boomen op, die stonden als reuzen te midden het veld en hun breede kruinen zaten in de donkerte verloren.

De soldaten, ze hoorden niets dan het geuring van hun schoenen in het zand en het geloei van den wind en overal waar ze schreden 't was donkerte, donkerte overal, voor hen, achter hen, links en rechts, zwarte duisternis die hen insloot en daar boven schoven stormende wolkgevaarten in het onheilspellende zwerk.

De korporaal stapte vooraan, wrong zich heen door den donkeren doolhof en de drie soldaten volgden gedwee, lijk onnoozele schaapkens hun meester volgen naar de slachtbank.... en 't was of ze telkens uit den zwarten kant zwarte gestalten zagen verschijnen of lange geweerloopen die dreigend hun muil naar hen richtten.

De wolken stormden heviger, de wind gromde geweldig in het Westerhok, met groote sprongen kwam hij aanwellen, rolde zich over de kouters, sleepte zijn staart door de heesters en schudde ze geweldig, hij vloog hooger op en zweepte de regenstralen in schuinsche richting door de lucht.

„Ge zoudt zeggen dat het regent éh, korporaal?” sprak plots de zware stem van Pier Martens.

„Ja, dat moesten we nog hebben, een weinig water in de

jenever, anders is hem te straf", spotte toen Jefke Lootens. „Ja, dat", zuchtte nu Vosman, „en dat met 'nen Zondag.... en gaan we nog ver korporaal?"

De korporaal monkelde eenige woorden van „Ka ni verstaan", trok zijn kraag wat hooger op en stapte maar altijd voort.

De regen gutste neer en de druppels kletterden op hun sjakos en kapotjassen.

„Ja, ja", zuchtte Vosman weer, „en zeggen as den Duts nie gekome was, da 'k na ba me lief zat, da was wat anders".

„Ja, ja", uitte Martens, diep ademend, „den Duts, den Duts, dat hem ma direkt na Vrankrijk getrokken was en ons ma gerust gelaten".

De korporaal bleef plotseling staan, keek strak de drie soldaten aan, legde den vinger op zijn mond, fluisterde „silence" en wees ginder ergens ver de duisternis in „une maison".

't Was een rechthoekig gat ginder, een rood gat, een ruit waar-door flauwe lichtstralen buiten vielen.

't Jubelde in hun binnenste, daar zouden ze wat kunnen schuilen, want de regen doorsijpelde reeds hun dikke kapotjassen.

Weer maar vooruit, 't ging beter nu, ze hoopten, in stille gepinzen stapten ze over den weg voort, den weg, hun leidsman naar 't gevaarlijke, 't onbekende.

Ze dachten aan huis — de soldaten — hun zalig tehuis, waar ze nu zouden uitgerust hebben bij den haard — als 't geen oorlog geweest was — gelukkig vereenigd bij familie, of drinkend groote glazen lekker bier in de dorpskroegen, of ergens zittend in een somber hoeksken bij het lief, waar ze toekomstplannen smeedden, luchtkasteelen bouwden, 't lachte hen alles toe, 't stond alles zóó rooskleurig voor hun geest.... Maar nu, ze liepen hier nu als honden in die verlaten streek. Ze staken weer n 't soldatenpak, dat ze al duizenden keeren vervloekt hadden, dat ze met zooveel hoop, 't nooit meer te moeten aantrekken, ergens in een ouden koffer op 't zolder verborgen hadden — als den dienstterm gedaan was.... Ja, alles kwam weer terug, ze neurieden nog eens 't lied, 't vreugde-lied dat ze vroeger, bedweld van den drank, met heesche stemmen gezongen hadden.

En wij zijn d'er van de klas.
En wij drinken een glas,
Terwijl die andere schachten
aan 't pataten

Jassen zijn.
En zoo vergeten w'onze droevige dagen
En zingen wij verblijd
Vivat de liberteit!

Ja, ze schimpten en vervloekten 't leger, maar in hun binnenste, daar woelde iets koortsig, brandde de wraak.... Voor 't Vaderland zouden 'ze geven hun jong leven, hun onschuldig bloed.

Ze naderden meer en meer de hut, ze bemerkten reeds schimmen die nu en dan — achter de ruit — voorbij schoven, 't schijnsel van een licht dat het gelegeed glimmen en achter de stulp een bosch met plooiende denenkruinen....

„Werda!" klonk het ineens van uit de duistere heesters.

De Belgen herkenden het schildwachtgeroep des vijands en ze legden zich zachtjes op den grond, ze omklemden het geweer in hun koude handen en drukten de kolf tegen den schouder. Geruchtloos, den adem inhoudend, bleven ze op den natten grond wachten, ongeduldig verbeidend naar 't geen komen zou.... Maar 't stond vije-vast in hun taaien kop, ze zouden zich niet laten slachten lijk varkens, ze zouden strijden, tien tegen een als 't moest, vechten tot er niemand van hen meer overbleef en ze bleven staren naar dat zwart gedaante dat ginder nevens de heesters nog immer „en garde" stond.

„Werda!" klonk het nogmaals, niets verroerde, niets hoorde

men dan den huilenden wind in de boomen en 't kletteren van den regen op den grond.

De schildwacht, meenende zich vergist te hebben, wandelde op en neer den weg, het geweer over den rug en de handen in de kapotzakken.

Wat moesten onze mannen doen? Teruggaan? Hun taak was volbracht, ze hadden den vijand gevonden. Maar die vervloekte schildwacht zou hun terugtocht bemerken. Schieten? Een patroelje schiet niet als in levensgevaar en dit zou hen ook kunnen verraden. Ze bleven maar liggen, loeren lijk een kat loert naar een muis. De minste bewegingen van den vreemden soldaat sloegen ze nauwkeurig gade.

De korporaal fluisterde iets in 't oor van zijn mannen, dan kroop hij vooruit, omzichtig. De bajonet tusschen de tanden, langzaam kroop hij voort....

De soldaten, den wijsvinger om den haan, zagen goed toe en zouden vuren bij de kleinste beweging van willen schieten bij den schildwacht.

De korporaal naderde.... nog eenige meters en de bajonet zou ploffen in 't lijf van den vijand....

„Werda!" een zacht gerucht van schoenen door den modder, het ontschouderen van 't geweer en de „mise en garde".

De korporaal was verloren, dichter en dichter drukte hij zich tegen den grond, zijn hart bonsde geweldig en zijn adem stokte in zijn keel....

Onze drie soldaten hadden juist intijds de bedoeling van den Duts geraden en.... pang.... een gewerschot knalde en een weinig verder zonk met een zwaren plof en 't spetteren van 't water het lijk van den schildwacht neer.

De deur der hut werd wild opengeworpen, heesche, dronken stemmen gonsden dooreen, schreeuwden en vloekten, en uit de deuropening brobbelden dikke lijven op waggelende beenen, hun schietroer zat vurensgered onder hun arm en in hun mond stak een lange dampende pijp, waarvan de kop rustte op hun buik.

Onze mannen lachten als ze die Duitschers daar zoo kluchtig ten strijde zagen verschijnen.

't Was nu een wild geschiet, een fluiten van kogels door de lucht, het openen en sluiten van geweerrendels, het gezocht en gekerm van gekwetsten, het rinkelen van getroffen ruiten.... en, de wind zweefte den kruitdamp dooreen en joeg hem hoog op in de lucht en de regen gutste neer op de bebloede wezens en stuiptrekkende ledematen en de modder kleverde in de wonden....

Een poos daarna was weer alles stil, alleen de wind bleef huilen en de regen kletteren. Om de stulp — nevens den boschkant — lagen te slapen eenige Duitse soldaten rustig in hun doo-denoers en uit de stikkende kelen der gewonden steeg een akelig geklaag op. „Wasser! Wasser!" een naar geroep „Ich sterbe". Sukkelaars, daarom moest ge uw klein, onschuldig gebuurtje aanranden om in het

door u in rouw gedompeld landje — in een onbekende streek, aan de woudhut — te komen sterven....

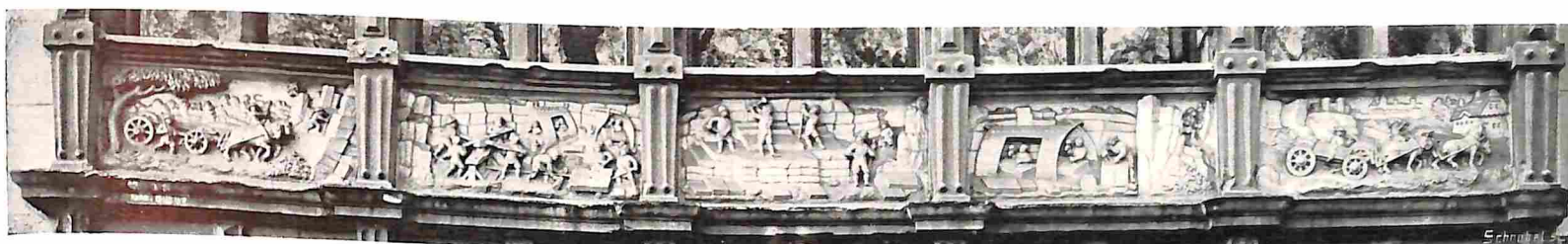
En over den hobbeligen zandweg, die slingerde door bosschen en velden en heesters, slenterden door de duisternis een groepje soldaten.... Pier Martens, Jefke Lootens en Rur Vosman droegen in een kapotjas den korporaal, die weende en kermde, en uit zijn voorhoofd puilden, uit een klein gaatje, stulpjes bloed, die liepen over zijn hoekig, geel gelaat, zijn lijf en beenen rilden en zijn vingers trilden krampachtig....

De wind huilde immer voort, de regen gutste in dikke druppels neer en bijwijlen, tusschen de donker-drijvende wolken, grijsduisteren, modderigen zandweg.

Foto C. Steenberg.

HET HUIS „DE STEENROTS" TE MIDDELBURG.

HET HUIS „DE STEENROTS” TE MIDDELBURG.
BEELDHOUWWERK IN DEN VOORGEVEL, ONDERSTE RIJ: TAFEREELLEN UIT DE STEENHOUWERIJ.

EEN TROPISCH SCHADUWBEELD.

EEN land van veel, te veel, overdadig en scherp licht is vanzelf ook een land van diepe schaduwen. Licht en schaduw zijn tweelingskinderen gelijk leven en dood; en als zoodanig past dan ook de gladdakker, de kampong-hond, volkomen in het verblindend milieu waarin de bezoeker van Indië hem, de schurftige vuil-gele jakhals met spitse, veel te groote vleermuis ooren en spitse snuit, als paria en memento mori ziet rondwaren door de dessa's, te midden van het eeuwige licht en het eeuwige, magistrale groen.

Méer dan een schaduw is hij: een slagschaduw. Zijn bestaan is eigenlijk niet meer dan een abstractie; door de Koran gedeceeteerd als onrein wezen, wordt hij gehaat en verfoeid in het hart van iederen inboorling. Toch wordt de gladdakker tot op zekere hoogte, dank zij eenige typische, egoïstische motieven, door den Inlander gekweekt, zij het, dat deze kweekerij meer den indruk maakt van op het „genus” gladdakker betrekking te hebben dan op het individu; want de individueele gladdakker is de incarnatie van wreed verschoppelingsschap. Zijn bestaans-zekerheid is nihil; zijn bestaan is één ellende. Van Allah, zooals het schijnt, en van menschen verlaten dwaalt het arme dier als een wandelend vat vol rottigheid rond, gekweld door een voortdurenden honger, zoekend naar afval en kringen en naar hetgeen andere dieren vol walging hebben versmaad. Verstooten en aan zijn lot overgelaten door de Inlanders, die hem toch, aan den anderen kant, weer aan hun huis zooveel mogelijk trachten te binden door het verschaffen van nachtasyl, maar ook niet meer dan dit, moet de gladdakker uit op eigen onderhoud, wat hem, het tamme, verschopte „huisdier” met verstompt speur- en roof-instinkt, alleen gegeven is in rottend aas. Ik zag ze zoo dikwijls met bewegingen en uitdrukking van walging en met lange ontbloote tanden om toch zoo veel mogelijk het contact met smaakzintuigen te voorkomen en zoo min mogelijk te proeven, de stinkende resten van een of andere doodgeslagen slang of rat aanvreten, telkens weglopend, schuddekoppend en half brakend van dit al te weerzinwekkend voedsel; maar telkens toch... weer stilstaand en omkijkend in grooten tweestrijd, in-treurig, met rammelende maag, die vulling verlangt, eischt... en dan, besloten, aarzelend, reeds op een afstand met de lange ontbloote tanden kauwend alsof hij het drek weer proefde, nogmaals met loome, lange schreden terugkeerend naar de vormeloze, verslijmende, walmende massa ontbindend vleesch; dan eerst weer een strijd tegen den gonzenden vliegenvorm die met wildheid hun eigendom verdedigen, stekend en jeukend, die den hond bijna zijnen terugkeer weer doet betreuren en hem venijnig en driftig om zich heen doet happen naar het sarrende tuig: vechten eerst wie of er eten zal van het hoopje stinkend aas.

O Land vol toomeloze weelderigheid, dat niet eens aan zijn gladdakkers een fatsoenlijk bestaan kan verzekeren. Land van overvloed en weelde; rijk gezegend oord, vol ongeloofelijke groei-kracht; land dat overigens met zoo milde hand gaven uitstrooit, en dat niet in staat schijnt dezen proletarier onder de dieren met

eere te onderhouden; wat een contrast, dit stinkend nietswaardig natuuruitswaagsel, dit vergeten leven te midden van den Tropischen overvloed! Het is een waarschuwing; het beeld van het getemde dier, het huisdier, dat hardvochtig weer aan de vrije natuur wordt overgelaten: de zelfkant van het getemde huisdier-bestaan. Kringen en rottigheid vormen zijn voedsel, wat toch eigenlijk geen voedsel meer is; dan, altijd met chronischen honger er op uit; en beetje voor beetje moet het dier maar zorgen iets van zijn eeuwigen honger te stillen; begeerig naar het vuilste desnoods, zoo het het knagen van zijn maag maar een tijdje op zou kunnen doen houden, zoo dat d'n armen donder in een stukje schaduw de versleten pooten kan uitstrekken en eenige rust genieten, die hem noode wordt gegund waar menschen zijn die zijn nabijheid verfoeien. De gladdakker is een wezen zonder leefwaardig bestaan; veracht maar ook verachtelijk; dikwijls afzichtelijk; de huid aangevreten door chronische zweren, die door de vliegen in de Tropen nooit genezen. Een smeulend levensvuur, alleen terend op wat uitgebrande vonken. In de donkere diepten van zijn gedarmte gisten allerlei kiemen die het lichaam, als het niet broodmager is, een ongezonde opgeblazenheid geven, door vergistingsgassen gelijk een cadaver, dat leeft. Een stank-buil. Het is alsof Allah, de Wijze, in den gladdakker een schuilplaats heeft geschapen voor alles wat lichtschuw is, opdat een deel van zijn schepping niet te loor zou gaan door de desinfecteerende kracht van het almachtige Tropische zonnelicht. Alles wat deze desinfecteerende kracht van de zon vreest en ontloopt, al wat endo-parasiet is, geeft rendez-vous in het lichaam van den gladdakker, die er, als bijzonder geschenk, een ideaal-immuniteit voor heeft gekregen, daarmee een worp doende naar het eeuwige leven, welk noodlot hem Allah's medelijden echter op zijnen tijd weet te besparen. Het gedarmte van den kampong-hond is werkelijk een waar lintwormvat, een dorado voor den lintworm specialist. Alles wat ingewandsworm is vindt in des gladdakkerslijf liefderijke opname. Voor den gladdakker is niets te vies; en al zou hij ten slotte, mirabile dictu, iets vinden dat niet door den beugel, in casu het keelgat ging, dan zou het in alle geval nog goed genoeg zijn om er in te wentelen gelijk het een rechtgeaarde hond past; zoodat dan hetgene wat de lintwormen moeten missen ten minste nog ten goede zou kunnen komen aan allerlei ongedierte, schurftmijten, luizen, teeken en die heele menagerie van onsmakelijk kleingoed, die zich daar om zijn lichaam slingert als een gordel van Tropische weligheid. Ja, ja, die Tropische weligheid is voor den bezoeker van Indië wel steeds het meest indrukwekkende wat hij uit de verzengende keerkringen als herinnering medeneemt. Maar die lintwormen en andere darmparasieten ontnemen den armen stakker nog het beste deel van hetgeen het dier uit afval en viezigheid voor voedbaars te onttrekken weet. Vandaar zoo dikwijls zijn spreekwoordelijke magerheid. Vandaar dat de gladdakker moet zijn een „koudbloedig dier!” Een koudbloedig dier onder de zoogdieren! Ook in dit opzicht dus een zoölogisch monstrum! Het is uit de zonnehitte en het zonnelicht dat de gladdakker de levensenergie moet putten die hij niet halen kan uit het slechte, bedorven kringen-

Schnabel sc.
Foto C. Steenbergh.

HET HUIS „DE STEENROTS” TE MIDDELBURG.
DETAIL VAN DEN VOORGEVEL MET BORSTBEELDEN VAN JULIUS CAESAR EN AUGUSTUS EN VOORSTELLINGEN VAN DE GESCHIEDENIS VAN MOZES EN DE STEENROTS (EXODUS 17).

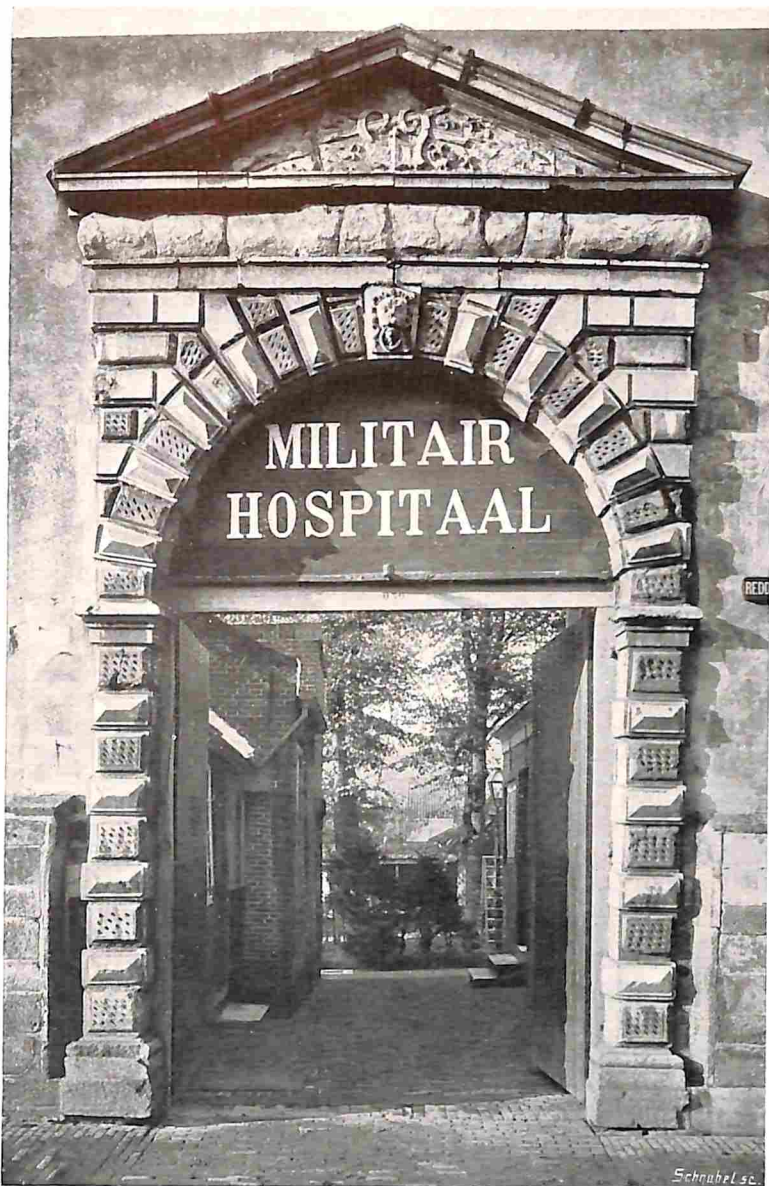

Foto C. Steenbergh.

POORTJE VAN HET MILITAIR HOSPITAAL, VROEGER COLVENIERS-DOELEN, TE MIDDELBURG.

voedsel; zoo is hij dus een der allermerkwaardigste aanpassingen van het Tropenklimaat! Daarom zoekt hij de zon op; de zon en het groen zijn de eenige die hem, het natuurexcrement, liefdelijk omhullen. De zon! zijn trouwe vriend de Energiebron. Wat voor den mensch is de schrikkelijke demon der Tropische hitte is voor den „koudbloedigen” gladdakker de koesterende, opkwikkende warmte eener liefelijke zonne. De zon verlicht hem, met zijn hemelsch voedsel, den strijd om het bestaan. Het is een bewijs te meer van de grenzenloze weligheid en grootscheit en edelmoedigheid van de Tropische natuur, dat zij dit dier, dit uitgemergelde wanproduct der schepping met zijn wasem van bederf, laat bestaan en voortbestaan. Te midden der grootsche Indische natuur detonneert niets meer dan dit nietig, stinkend verwerpelijk aas, dat met zwikkend, rammelend karkas in de verbrijzelende hitte der Tropische zonnealmacht rondflaneert en er zijn liefderijke koestering in vindt van het visch-koude hongerijs, het arbeidsvermogen voor zijn tot rafels versleten levensmechanisme. In de witte vlammen van het geweldig wereldlicht, dit wormstekig, schurftig door vliegen beaasd jobslichaam. Voor hem is de zon: verjonging, de trillend-geesende hitte voor ons, is het lekker verkwikkend levensvuurtje voor hem; de teistering van den vlammen dag is voor hem een verlustiging en streeling van zijn klaarblijkelijk vuurvaste huid. Maar in het grootsche, glorieus licht is de gladdakker een schaduw. De gladdakker is de schaduw van de Tropische zon gelijk de Sultan de schaduw is van Allah; zoo is de kamponghond dan ook het meest typische schaduwbeeld der Tropen.

Niets stemt meer tot nadenken dan van deze wandelende geraamten het liefdespel gade te slaan, wanneer een troepje reuen rondom een teefje inwendig brommend en snuivend met grillig gebochte lichamen, in allerlei cirkelende kaballistische figuren in allerhoogsten ernst rondom elkaar loopt te draaien als een aardsch planetenstelsel; de liefdemenuetten van de in-magere Heinen zijn een Tropische doodendans zonder weerga. Overigens zijn deze flegmatische, droefgeestige, getemperde dieren ongevoelig voor spot en schimp, zonder lust tot scherts en spel, zoo ijsig als een reptiel. Geen gevoel voor opschik. Hoe zou dit ook kunnen met hun leven vol verguizing en verbittering. De gladdakker „draagt” zijn staart niet meer: het is een wormvormig loshangend aanhangsel geworden; loopt, wars van iedere galanterie voor het vrouwelijk geslacht, op zijnen tijd een teefje na, maar slooft er zich niet voor uit en maakt zich niet nerveus als concurrenten opdagen; hij laat zich door den liefdegod niet tot heillooze vecht-

partijen verleiden en coupeert zodoende wijselijk de lamme positie dat het wijfje, dat zich ook al niet warm maakt door het zich uitsloven in cocetteriën, er ondertusschen met een derde van door gaat. De gladdakker weet zich geen Adonis en geeft zich tegenover het wijfje heusch niet voor meer uit dan hij is. Heeft het wijfje onder zijn medeaanbidders een keuze gedaan.... welnu, dan sans rancune en zonder jaloerschheid de laatste restjes van een of ander, even opgeborgen krengetje verder opgepeuzeld, misschien met des te meer eetlust. Overigens zijn ze er niet vlug mee er een stinkend boutje voor te laten rusten; de maag, die een eeuwigen roffel slaat, laat hem niet toe, zich door de liefde te doen bedwelmen.

Het was het fijn-voelend instinct van Mohammed, om den hond in het algemeen onrein te verklaren. Het woord gladdakker beteekent in den waren zin des woords dan ook „onrein wezen”. Het onder Inlanders vigeerende, zeer ruwe, beleedigende scheldwoord „orang glèddek” wordt gewoonlijk geslingerd naar het hoofd van iemand, die zich op al te onkiesche, al te cynische wijze met verboden liefden afgeeft; het zijn speciaal dergelijke, min of meer liederlijke aberraties, die de Inlander met voorliefde met het Koran-woord „onrein” kwalificeert. Opmerkelijk dat in dezelfde beteekenis ook het „babi” (zwijn, varken) een bitter scheldwoord is; ook het varken is, zooals bekend, voor den Mohammedaan een „onrein” dier. Als versterking van glèddek, wordt dan in hoogste instantie „andjieng glèddek” (andjieng = hond) gebruikt als scheldwoord: een pleonasme dus! Dat „glèddek” is ons hollandsche woord „gladdakker” geworden en als zoodanig ook bij ons in Europa, al of niet als beteekenisvol scheldwoord, in de vocabulaire van menschen die plastisch, schilderachtig en met versieringen plegen te spreken, opgenomen. Wij gebruiken het woord hier in Holland ook wel tegenover straathonden en dan doorgaans in de beteekenis van een driedubbele bastaard en in dezen zin ook wel in het algemeen voor honden waarvan het er dik op ligt dat ze honderd vaders, of, wat precies hetzelfde is, geen vader hebben.

Het woord gladdakker is in Indië de officieele Hollandsche naam voor kamponghond, met zijn diepere beteekenis van inderdaad „zeer onrein wezen”; wie het voorrecht heeft gehad deze dieren van meer nabij te kennen weet, dat de gladdakker inderdaad is de incarnatie der vuilste smeerslapperij, een verachtelijk slampamper, een bouwval, een karikatuur van een hond, „zielig” aandoend door zijn leven vol bittere ellende, maar toch wel heel, heel onappetijtelijk met zijn klierig, zwerig lichaam sijpelend uit gescheurde korsten van kwade, bedorven vochten; een stinkende gasbuil.

Theoretisch bestaat dit onreine dier niet voor den Mohammedaan. Maar een typische karaktertrek van den Inlander schiep de, heel natuurlijke, mogelijkheid, om toch zoo’n vervloekt wezen aan zijn huis en have en familie te binden. En zoo kon het gebeuren dat de gladdakker inhaerent werd aan den kampong, zooals hij inhaerent werd aan Constantinopel, nog wel de hoofdzetel van het Mohammedanisme, de stad van den Kalief, den grooten Heer; een stad die zelfs beroemd is om haar straathonden, de gladdakkers, en waar de verwaarloozing zoo sterk werd dat het dier binnen en midden in deze wereldstad *verwilderde*! Dit zijn van die enormiteiten, die alleen in het „sprookjesachtig” Oosten mogelijk zijn. Bij ons in Indië is het net zoo, doch minder opvallend omdat het dier daar uitsluitend onder de Inlanders leeft, dus buiten de directe sferen van den Europeaan, niet opgehoopt binnen een of andere stad.

Met de kampong of dessa, vormt de gladdakker een harmonisch, een organisch geheel. We zouden er hem niet weg kunnen denken zonder meteen, in één slag een belangrijk deel van de kampong-orde te desorganiseeren, doch ook.... zonder den Inlander een zijner typische karaktertrekken te ontnemen, n.l. een grenzelooze vrees voor honden, niet om hun abstracte onreinheid, maar om hun hond-zijn zelf. Deze hondenvrees grenst bij den Inlander aan het lathartige en maakt op ons Westerlingen een komischen indruk: ze is dan ook werkelijk bij het belachelijke af. Maar toch, eerlijk gezegd, vind ik het natuurlijk. Die merkwaaardige, sprekende hondenvrees is een uiting van een au fond zeer nerveus gemoed; het min of meer onverwacht blaffen van een hond doet het lichaam van een Inlander zoo *opvallend sterk* doorschokken van schrik, dat we hier werkelijk met iets diepers te maken hebben dan gewone kinderachtige bangheid. Zelfs de inboorling ontkomt klaarblijkelijk niet aan het zachtens slopend gif van de Tropische hitte. Hun groote apathie, hun luiheid, hun onverschillig-matige reflexen op datzelfde hellevuur, op die intensieve, versuffende, wigtloeiende vuurhitte en lichtfelheid, op die vuurstralen die ons slaan als gloeiende geesels, niet alleen lichamelijk, maar ook geestelijk, vooral geestelijk, ten doode toe knagend aan ons zenuwstelsel en hogere levensinstinkten. De Inlander is uiterst nerveus, waarmee zoo dikwijls gepaard gaat groote ontvankelijkheid. Een Inlander is altijd of Himmelhoeh jauchzend of zum Tode betrübt; een gemoed van uitersten en stemming, dat eeuwig aanblaffen en groot doen (want de gladdakker zelf, een ken, is nog altijd veel banger dan de Inlander). Ik vind het natuurlijk dat hondengeblaf, vooral van dergelijke onbeschaafde, ongefatoseneerde gladdakkers pijnlijk en uiterst onaangenaam het gehoororgaan van zeer nerveuse personen aandoet. Ik

vind het heel natuurlijk dat het schijnbaar gevaarlijke gebas en gebrom en geloof van een hond bij nerveuse, irriteerbare gemoederen, direct, onbewust, omgezet wordt tot werkelijk gevaar (afgezien van het feit dat hondsdelheid in Indië veel meer voorkomt dan bij ons in de gematigde streken). Niet alleen voor het blaffen natuurlijk, maar voor alle eenigszins harde, maar vooral plotselinge geluiden zijn de Inlanders gevoelig. Ze reageeren op alle natuurindrukken zeer snel en zeer fijnvoelend. Daarom zijn inlanders zoo verbaasd schrikachtig en daarom ook zoo buitengewoon... kleinzeurig. Kortom, de spreekwoordelijke hondenvrees van Inlanders, doet ons Westerlingen wel heel dwaas aan, al moeten wij, die hun omgeving kennen, het heel begrijpelijk vinden.

Maar hoe het zij, die groote hondenvrees is het, die ons de samenleving tusschen Inlander en gladdakker doet zien als een „bloem” die noodwendig uit het karakter moest ontluiken. Het is hierdoor, dat de gladdakker een lid is geworden van de Inlandsche maatschappij, van de kampong of dessa, hoe paradoxaal dit ook klinken moge voor een door den Koran als onrein gedeceeteerd wezen en hoe wonderlijk het ook zij ten opzichte van een dier dat, wat zijn individueel wezen betreft door diezelfde Inlandsche maatschappij met zulk een barbaarsche onverschilligheid en verwaarloozing van de noodzakelijkste levensbehoeften wordt behandeld waardoor de arme, van God en menschen verlaten schooier, steeds met zijn eenen poot in het hondengraf staat. De groote hondenvrees, die de Inlander bij zijne soortgenoten veel te goed aanwezig weet, maken den gladdakker tot zijnen besten schat- en levensbewaarder, en dit heeft er hem zelf toe gebracht het onreine creatuur aan zijn huis en have te verbinden: de natuur was hier sterker dan de Leer!

Van deze ziekelijke bangheid voor honden heeft de Europeaan geen voorstelling. Niets is grappiger dan een huisjongen ergens een leetje of een briefje te zien wegbrengen, waar een hond is; te zien hoe de arme man met angstig of met bang-verlegen lachje, als toezende collega's hem spottend aansporen, voor het hek of de voorgalerij van het huis blijft rondtribbelen, besluiteloos, als zich binnen hondengebrom of geblaf doet hooren; wenkende, roepende, glurende, maar er in gaat hij niet...; hij keert ten slotte terug zonder zijn plicht gedaan te hebben, zeggend tot zijn heer, met grijnzenden lach: „takoet toean”. Een huis met een hond staat zwart aangeschreven en wordt geschuwd als de pest. De Inlandsche brievenbesteller smijt liever de brieven zoo maar op het erf dan binnen te gaan in een dergelijk gevaarlijk huis. Ieder die in Indië geweest is, kent de verhalen van nooit terechtgekomen boodschappen, bestellingen; van in slokan (greppels en goten) geworpen brieven, brood, blikjes, vleesch of anderszins. één hond midden op den weg, aan het begin van een straat, en al wat daar woont derft de bestelde levensbehoeften! Het is de bron van allerlei onregelmatigheden; en dit niet, zooals wel dikwijls beweerd wordt, door luiheid, maar niets anders dan door die verbazende vrees voor honden.

Ze is zelfs spreekwoordelijk bij de Inlanders *onderling* en dit komt nergens merkwaardiger uit dan door het feit dat de kolossale hondenvrees van den Inlander op de planken, ten algemeene aanschouwe gebracht wordt bij de „Komedie Stamboel”, het rondreizende Inlandsche tooneel! Nooit heb ik gezien dat de hondenvrees op dat tooneel werd geparodieerd; ook daar bleef ze een hoogst-ernstige zaak, als iets wat nu eenmaal heel natuurlijk was, als iets inherents aan het Inlander-karakter. Het zou zeker de vraag zijn of de recette er mee gebaat zou zijn indien ze in het belachelijke werd geworpen en of de directie zelfs de rollen van dergelijke grappenmakers wel eens bezet zou krijgen! De ziekelijke hondenvrees is een karaktertrek, waar de Inlander om den drommel niet mee spot. Op de „komedie Stamboel” is een hond oorzaak van het wreedelijk afspringen van een of andere liefelijk rendez-vous, zelfs van politieke of van samenzweerende samenkomsten; hij stuut den vervaarlijken en overigens voor geen klein gerucht vervaarden hofman van het stuk of den niets ontzienden rooverhoofdman in de geweldigste of meest bloeddorstige plannen; het dikwijls onmogelijk-paradoxe toeval, in onze tooneelopvoeringen direct een zwak punt, met een dikwijls onsmakelijk al te gewild en al te in het oogspringend onnatuurlijke ontknooping, bestaat daarentegen in de „komedie Stamboel” ten eenen male niet als de auteur maar op het psychologisch-juiste moment een hond in de partij weet te brengen („achter de schermen” en figuurlijk natuurlijk; anders zou in een oogwenk en tooneel en zaal leeg-geloopt zijn). Dit in de tooneel-intrige diepingrijpende gebeuren van een hond „achter de schermen” vindt het Inlandsche publiek heel natuurlijk. Terwijl de enkele echte Europeanen bij de uitvoering er om zitten te gieren van het lachen, breekt den Inlandschen toeschouwers het angstzweet uit. De hond, en dat is voor den Inlander dus altijd de bij hem thuis behoorenden gladdakker, speelt op die wijze in de kunst van den Inlander den rol, die bij ons, heel vroeger, de draak speelde. Dit was toen ook het verschrikkelijke en onheilbrengende dat bevochten moest worden; alleen helden waren er toe in staat; meestal begon met zoo iets de levensloop van een Dappere, want het werd de adelbrief van zijn Heldenschap. De Inlander staat thans bijna op dit punt zoo ongeveer als wij vroeger: alleen is onze draak voor hem de gladdakker.

De mythe van den driekoppigen Helhond zou inderdaad een typisch Indische kunnen zijn!

TROPICUS.

(Slot volgt).

Ontwerp eener Moderne Schoonheidsleer voor den Tuinaanleg.

VI. HET ZOEKEN NAAR HET KARAKTER DAT HET LEIDEND BEGINSSEL IS RIJ DE MODERNE COMPOSITIE VAN DEN TUIN.
EERST DIT STEMPELT DEN TUIN TOT KUNSTWERK.

MAAR al de onderdeelen, welke wij thans een voor een hebben beschouwd, zijn eigenlijk nog niets meer dan de kleuren voor het te vervaardigen schilderij en de grondvormen voor onze constructie.

Het is nu de taak van den kunstenaar, met deze middelen zijn op te bouwen; en de wijze waarop hij dit doen moet, zullen wij thans eens nagaan.

Evenals wij alle tijdperken, liggend tusschen de eerste pogingen en den bloeitijd der klassieke tuinkunst, hebben overgeslagen, zoo springen wij de perioden van ontwikkeling, overgang en ontfaanding en de ijdele pogingen om de natuur volkomen „na te bootsen” maar wederom over, en na het hoogstaande werk van Le Nôtre zullen wij nu dadelijk onzen eigen tijd bespreken; wij zien dan dadelijk, hoe een heel ander ander standpunt wordt ingenomen, het probleem, waarom het gaat, is geheel van aanzien veranderd, de zuivere architecturale stijl is iets, waarmede de tuinkunstenaars meenen zich niet meer te moeten bezighouden.

De uitbreiding van het versieringsmateriaal — de overvloedige verscheidenheid van bloemen en gewassen, die de moderne kweekkunst oplevert, — is schier grenzenloos te noemen.

Wij hebben gezien, dat de grondbeginselen van den aanleg en versiering der tuinen tweesoortig zijn:

1. die, welke verband met de teekening houden; ze hebben het evenwicht ten grondslag, en bepalen zoo te zeggen de *architectuur* van den tuin: den Vorm; het is het element door den Mensch erin gebracht, de uitdrukking van zijn wensch om iets te scheppen.

Foto C. Steenbergh.

GEVEL VAN HET HUIS „DE GOUDEN ZON”
TE MIDDELBURG

2. die, welke het middel zijn om het *coloriet* uit te drukken: de planten. Dit is het Leven, het door de Natuur erin gebrachte element, ook te noemen het schilderachtige.

In den *klassieken tijd* moest de *geringe voorraad sierplanten*, gepaard aan de, toen als hoofdzaak geldende, *teekening*, leiden tot een buitengewonen bloei van den architectonischen tuin, tot volkomen kunstwerken.

In onze dagen voert de kennis van een overdaad van planten, kunstmatig gekweekte of geacclimatiseerde uitheemsche, tot het zoeken naar *coloriet* en naar schilderachtigheid. Al die schatten vertrouwen wij in onze tuinen aan de Natuur toe, en deze maakt zich er meester van, en voor onze verbaasde oogen weeft zij een fleurig en kleurig kleed van deze prachtige grondstoffen.

Het is op het vernuftig benutten van al deze nieuwe hulpmiddelen, van de vele schilderachtige elementen, die de tegenwoordige tijd ons biedt, dat elke poging om moderne tuinkunst te maken, gegrond moet zijn. Men houde hierbij rekening met de eigenaardigheid, den oorsprong, de eischen van elk gewas, met de verhouding in welke zij tot hun omgeving staan, met de waarde van elk op zichzelf als middel tot versieren, in één woord met al hunne hoedanigheden.

Wij moeten hier echter uitmaken of het oirbaar is, en zoo ja in welk een mate, deze rijke nieuwe grondstoffen in de oude vormen te gieten, of dat het wellicht beter zou zijn nieuwe vormen te bedenken. Dat zou dan een nieuwe *compositie* beduiden.

Men kan niet aannemen, dat het aan iemand onverschillig zou zijn, in zijn tuin de schoone verscheidenheden van bloemen te zien, welke de moderne kweekkunst en de buitenlandsche flora opleveren. De tuinkunstenaar van zijn kant zou zich ook voor niets ter wereld de vreugd ontzeggen, deze verrukkelijke bloemen en gewassen bij zijn arbeid aan te wenden. En dit is zeer verklaarbaar. Immers, waardoor zou zulk een heerlijk versieringsmateriaal te vervangen zijn? En nu die overvloed van nieuw voortreffelijk materiaal eenmaal beschikbaar is, zou het onverantwoordelijk zijn, dien schat in de oude vormen te gieten.

De studie der stijlen moet leiden naar een aansluiting met de schoone traditie van het verleden, maar zulks in den meest uitgebreiden zin; allermint mag het echter een nabootsing zijn van de bekende stijlen.

Ik geloof werkelijk, dat de copie van Le Nôtre's Franschen tuin al evenzeer als elke nabootsing van een vroegeren stijl, in zich zelve veroordeeld is; men kan er niet meer in zien dan een dwaze poging om het oude te doen herleven, en dat nog wel in niet daarbij passende, hedendaagsche omstandigheden. „Lieden die dit doen”, zegt Véra, — „zullen ook vermoedelijk wanneer zij een vervoermiddel noodig hebben inplaats van een automobiël een draagkoets bestellen”. Zich inspireeren op het oude is dan alleen geoorloofd, wanneer men de opdracht heeft een ouden tuin in den oorspronkelijken trant te herstellen, naar streng authentieke gegevens; men gaat daarbij dan ook met denzelfden ernst te werk als gold het het restaureeren van een gedenksteen van groote waarde.

Laat ons dus zonder schroom modern zijn, zoowel door eene regelmatige compositie als in schilderachtige afwisselingen, welke

EEN GOEDE VIJVERAANLEG IN EEN HEDENDAAGSCHEN TUIN IN ENGELAND.

Zelfs de grootste voorstander van het schilderachtige zal hierin meer bekoortelijkheid vinden, dan in vele van alle zoogenaamde landelijke tuinen.

als de variaties zijn op het thema der verrijkte natuur. Laat ons Le Nôtre niet nabootsen met angstvalligheid; het zou ons slechts belachelijk maken. Doch laat ons evenmin pogen, terwille van de schilderachtigheid, rariteiten voor schoonheid te doen doorgaan. Dit kon tot een zelfde bankroet voeren als dat der zoo geheeten Chinesche tuinen op het einde der 18e eeuw.

De slaafsche nabootsing der natuur is trouwens de ontkenning der Kunst zelve.

Er blijft ons dus niets overig dan het opsporen en vaststellen der wet, naar welke wij beperkingen aan de natuur moeten opleggen.

Het onderwerp is uitgebreid en ingewikkeld, en het vraagstuk der tuinkunst, (of van een andere kunst) aldus te stellen, beduidt: het *aesthetisch verschijnsel* in al zijn omvang als grondslag aannemen.

Zullen nu kunstenaars, lieden van betekenissen, beschaafde personen, die den

drang gevoelen hun bestaan te wijden aan de beoefening en de volmaking van een kunst, die als alle schoone Kunsten tot het verhevene naderen kan, (zij heeft dit trouwens bewezen) het met elkander eens worden, dan is het noodig, dat de tijd en de omgeving de ontplooiing der scheppende krachten in die richting begunstigen, willen deze kunstenaars althans *school* maken.

Men zal ons tegenwerpen, dat in onze dagen een *school* en het begrip van saamhoorigheid, dat haar het aanzijn geeft, plaats hebben gemaakt voor het anarchistisch individualisme, hetwelk zoozeer aan den dag treedt in de vele kunstuitingen, die hebben opgehouden een onvervreemdbaar deel uit te maken van de samenleving, maatschappelijk, of religieus, heidensch of mystiek, om niets anders meer te zijn dan een vluchtige ontspanning, en die na schijnbaar een kringloop van ontwikkeling te hebben doorgemaakt, min of meer verward raken alvorens zij wellicht opnieuw een anderen kringloop van ontwikkeling op een of andere wijze zullen aanvangen.

Daartegenover staat, dat een kunst, die al zijne mogelijkheden nog niet ontwikkelde, die maar weinig met het individualisme uitstaande heeft, ja, welks voortbrengselen, in een toestand van voortdurenden groei, juist het denkbeeld van den kunstenaar niet dan met behulp van de eeuwen verwerkelijken; — dat een kunst, zoo streng door natuurlijke wetten beheerscht, maar weinig plaats laat aan het anarchisme en zich eerst recht in een duurzame macht verheugen kan, als ze zich door eenheid van inspiratie een traditie weet te verzekeren.

Evenals de nieuwere burgerlijke bouwkunst de mogelijkheid in zich sluit, in de architectuur der steden wederom een zekere eenheid te brengen, en er den afschuwelijken rommel van smake-loozen namaak en dwaze fantasieën uit te verbannen, zoo mogen wij ook wel zeggen, dat een hernieuwde tuinkunst, die eenheid van stijl beoogt, geen hersenschim is. De tijden zijn gunstig voor een dergelijke ontwikkeling der tuinarchitectuur. Indien men zich de moeite wil geven, thans eens goed om zich heen te zien, en de toestanden van vroeger met de huidige te vergelijken, zal een ieder, die niet blind is voor den historischen ontwikkelingsgang der dingen, een vrij duidelijke belofte voor de toekomst bespeuren.

Er bestaat een *traditie*, waarvan de wijsgeerige en symbolische betekenis is aangetoond; wij meenen Le Nôtre's kunst, vol van een geestelijken inhoud, de kunst der compositie bij uitnemendheid, zuivere maatstaf om het ware kunstbegrip mee te meten.

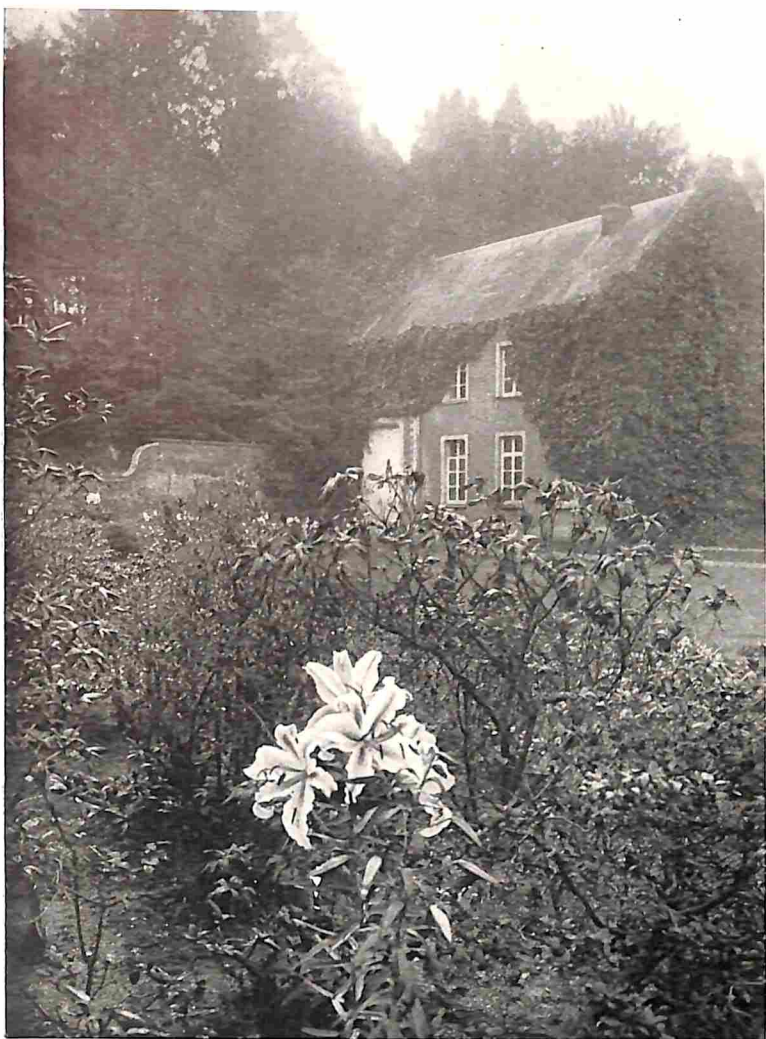
Moest in Frankrijk Le Nôtre op het niet zeer geschikte terrein van Versailles door het aanbrengen van groote harmonie, door het schoone ordenen van de kunstmatige grenslijnen, door het toepassen van alle mogelijke middelen, aan de pooverheid van het landschap trachten tegemoet te komen, in Italië daarentegen hadden de kunstenaars, die de landhuizen der Renaissance schiepen, in den rijkdom van het landschap een grooten helper; wat de aantrekkelijkheid van die Italiaansche tuinen uitmaakt, is dat zij nog in den modernen tijd voorbeelden zijn der hoogere landschap-architectuur.

In Engeland is het een eerbiedige liefde voor de bekoortelijken der natuur, die, gepaard aan een zuiver begrip der praktische levenseischen, tot de meest doelmatige en schoone toepassingen voert, tot een soort van harmonie, welke menigmaal de plaats van critischen zin inneemt.

Samenvattend: 1. de tuin in Franschen trant, geordend als een as met daaruit ontspringende doorzichten, welker bouw

DE „WILD-GARDEN” IN HET KLEIN. CROCUSSEN IN HET VONDELPARK TE AMSTERDAM.

DE „WILD-GARDEN”.

GROEPJE LELIES TUSSEN EEN BOSCHJE VAN AZALEA-MOLLIS IN HET PARK VAN HET KASTEEL MAILLARD, AANGELEGD DOOR DEN SCHRIJVER.

onmiddellijk naar het oneindige is gericht, — gelijk Corpechot het zoo uitnemend omschrijft, — en die zich uitstekend leent voor groote uitgestrektheden met weinig terreingolving.

2. *de tuin in Italiaanschen trant*, die vrijelijker zijn terrastrappen groepeerd en in zijn luchtige rankheid de heuvelen beschamen kan;

3. *de tuin in Engelschen trant*, de meest doelmatige, waarvan elk onderdeel aan zijn bestemming beantwoordt, en zulks op eene zoo volkomen aangename wijze, dat hij wordt tot een soort van harmonie tusschen den geest, de zinnen, en der dingen uiterlijke verschijning (en die in beginsel aan de voorgaande verwant is);

4. *de schilderachtige tuin of wild garden*, die weer heel anders van werking is. Hoe menigmaal werd niet gezegd, dat een tuin een symphonie van kleuren is, en bij deze beeldspraak moet bedacht worden, dat ook een symphonie in de muziek een vasten onderbouw heeft. Voor hen, die met de muziek vertrouwd zijn, kunnen wij hier van den schilderachtigen tuin spreken als van Variaties op een gegeven thema; het gegeven thema is de plaatselijke gesteldheid, de elementen voor de variaties zijn de benutbare uitheemsche en geacclimatiseerde-inheemsche gewassen.

Het weervinden van den geest, niet van den letter dezer tradities; die er uit te kiezen welke het meest geëigend zijn om ons bij het maken van ons ontwerp te dienen; er de werkelijke wet van opsporen, en daarna gaan componeeren naar den aard der wet, — ziedaar de arbeid, die tot het nieuwe oorspronkelijke kunstwerk leiden zal.

Wat nu de toepassing dezer denkbeelden in de praktijk betreft: In het algemeen kan men zeggen, dat de steeds grooter uitbreiding der steden en nijverheidscentra en het daaruit voortkomende gejaagde hedendaagsche leven voor de menschen een grooter inspanning medebrengt en daarmede tevens de noodzakelijkheid van een grooter ontspanning; dat de parken en tuinen deze ontspanning geven, en het krachtverlies, door den zwaren arbeid ontstaan, weder herstellen. Die parken en tuinen zijn even onmisbaar

in het leven van steden en volken als de longen in het menschelijk organisme.

Daarenboven heeft het versieringsmateriaal voor deze kunst, — bloemen en planten — een nooit gekende verscheidenheid bereikt; en dit materiaal wacht nog slechts den geniale man, die het voor de nieuwe doeleinden benutten zal. Laat ons, terwijl wij op dezen Uitverkorene wachten, thans reeds hem aanhangers werven, laat ons onze medemenschen maken tot geestdriftige toegewijden aan den eeredienst der Natuur, die de moeder van alle schoonheid is. Zoo verbeiden wij het uur, waarop, tot een betoovering van geest en zinnen, een koor van tuinieren op de gevleugelde rythmen van vormen en kleuren het feest der Natuur en der wisselende seizoenen bezingen zal.

Deze kunst zal tot onze geest en tot onze zinnen gelijkelijk spreken, en nu eens zal het geestelijk, dan wederom het zinnelijk element overheerschen, naar gelang van omstandigheden, en onafhankelijk van alle vooroordeel omtrent elke *verbijzondering eener stijl*, (die trouwens niets dan het uiterlijk, *het kleed van een begrensde tijdperk* is), zal men zoo de noodzakelijke wet terugvinden der drievoudige traditie van Verstaanbaarheid, Schoonheidsontroering en Nuttigheid.

* * *

In Vera's theorie van „Le nouveau Jardin” zou ik een aanduiding willen zien van zulk een behoefte aan een nieuwe rangschikking der grondstoffen door de gedachte.

De aesthetiek van Vera vloeit trouwens over van vernuftige denkbeelden, waaronder er nochtans vele zijn, die mijn persoonlijke sympathie hebben. Als een waar dichter en scherpzinnig psycholoog, ontwerpt hij den Tuin van den Wil, na dien van het Vernuft en dien van het Gevoel. Hij onderscheidt daarbij zeer wel de werkelijke psychologische eigenschappen der lieden van de XXste eeuw.

Het is mij niet mogelijk, te dezer plaatse zijne denkbeelden meer dan oppervlakkig te beroeren, ik vrees daardoor, u een onvolkomen beeld van dezen schrijver te geven. Indien hij bijvoorbeeld den Tuin van den Vliegenier beschrijft, wenscht hij dat de kern van het karakter van elk onderdeel van den tuin aan zijn bezitter een les van heldenmoed geeft! Dit nu is meer vernuftig dan praktisch. Het is te vreezen, dat hier een schetsmatige dorre symboliek alras de levende bron van alle ware ontroering zal doen opdrogen. En bovendien zijn ook onze behoeften zoo anders geworden; zij gaan ver boven dezen staat van overdreven individualisme uit. In een tijdperk van hevig leven gelijk het onze, nu het „schilderachtige” met den dag verder teruggedreven wordt, en zelfs de natuurlijke landschappen steeds ingrijpender vervorming ondergaan door het stichten van nieuwe nijverheidscentra te allen kant, nu moet de tuin het toevluchtsoord zijn voor de romantiek, waarvoor wij in ons innerlijk ondanks alles toch blijven voelen. Doch de tuin zou aan zijn doel niet beantwoorden, indien hij ook niet tevens in andere behoeften voorzorg, niet voldeed aan de eischen van doelmatigheid, doch vooral indien hij ons het opperste geluk van de geestelijke ordening niet bracht.

En de *Wil tot Uiten*, geschetst door Vera, in wiens handen deze dienstbaar kon worden gemaakt aan het opsporen van het karakter en de verheffing daarvan in den geest der gebiedende tradities, zoowel de Fransche als de Italiaansche en de Engelsche, — deze wil tot uiten zal onafwendbaar voeren tot de indrukwekkende, schitterende en klare scheppingen van een toekomstig modern classicisme.

DE „WILD-GARDEN”. GENATURALISEERDE NARCISSEN.

DE „WILD-GARDEN“.

GROEPJE LELIES TUSSCHEN EEN BOSCHJE VAN AZALEA MOLLIS IN HET PARK VAN HET KASTEEL MAILLARD, AAN GELEGD DOOR DEN SCHRIJVER.

onmiddellijk naar het oneindige is gericht, — gelijk Corpechot het zoo uitnemend omschrijft, — en die zich uitstekend leent voor groote uitgestrektheden met weinig terreingolving.

2. *de tuin in Italiaanschen trant*, die vrijelijker zijn terras-trappen groepeerd en in zijn luchtige rankheid de heuvelen beschamen kan;

3. *de tuin in Engelschen trant*, de meest doelmatige, waarvan elk onderdeel aan zijn bestemming beantwoordt, en zulks op eene zoo volkomen aangename wijze, dat hij wordt tot een soort van harmonie tusschen den geest, de zinnen, en der dingen uiterlijke verschijning (en die in beginsel aan de voorgaande verwant is);

4. *de schilderachtige tuin of wild garden*, die weer heel anders van werking is. Hoe menigmaal werd niet gezegd, dat een tuin een symphonie van kleuren is, en bij deze beeldspraak moet bedacht worden, dat ook een symphonie in de muziek een vasten onderbouw heeft. Voor hen, die met de muziek vertrouwd zijn, kunnen wij hier van den schilderachtigen tuin spreken als van Variaties op een gegeven thema; het gegeven thema is de plaatselijke gesteldheid, de elementen voor de variaties zijn de benutbare uitheemsche en geacclimatiseerd-inheemsche gewassen.

Het weervinden van den geest, niet van den letter dezer tradities; die er uit te kiezen welke het meest geëigend zijn om ons bij het maken van ons ontwerp te dienen; er de werkelijke wet van opsporen, en daarna gaan componeeren naar den aard dier wet, — ziedaar de arbeid, die tot het nieuwe oorspronkelijke kunstwerk leiden zal.

* * *
Wat nu de toepassing dezer denkbeelden in de practijk betreft: In het algemeen kan men zeggen, dat de steeds grooter uitbreiding der steden en nijverheidscentra en het daaruit voortkomende gejaagde hedendaagsche leven voor de menschen een grooter inspanning medebrengt en daarmede tevens de noodzakelijkheid van een grooter ontspanning; dat de parken en tuinen deze ontspanning geven, en

Men scheppe dus nieuwe vormen. Bij het zoeken naar overeenstemming in *karakter* zal het mogelijk blijken, deze nieuwe scheppingen te doen harmonieeren zelfs met de oude bouwwerken, als kasteelen, paleizen of oudmodische burgerhuizen, die zij omlijsten moeten. Alles hangt af van het inzicht van den kunstenaar; hij stelle de plastische en coloristische eigenaardigheden van die gebouwen vast, hij poge de rhythmen en grondvormen, die er het *karakter* van bepalen, te verstaan, en hij componeere rhythmen en vormen, welke wel niet met die der gebouwen te vergelijken zijn, noch er zelfs aan verwant, maar die *hetzelfde karakter* vertolken en daarenboven bij dat van het omringende landschap aansluiten.

Voor de ordening en de keuze der elementen, die het expressief karakter onzer schepping bepalen moet, is er geenszins een stellige theorie, die al het andere uitsluit, doch er zijn de plaatselijke omstandigheden van velerlei aard, als de stijl en de uiterlijke gedaante van het huis, de gesteldheid van den bodem en de gewassen die er groeien, het karakter van het landschap in de omgeving, en eindelijk de bestemming van den tuin. Immers groote tradities mogen al, gelijk wij aantoonen, het probleem beheerschen, toch zullen ook, voor elk geval op zichzelf, plaatselijke, soms zeer schoone overleveringen den kunstenaar, die werkelijk inzicht en smaak heeft, op oorspronkelijke denkbeelden of geestige vondsten brengen.

Zeer vele kasteelen, oude pachthoeven en degelijke heerenhuizen, overblijfselen van oude kloosters, — zij mogen dan in Holland ten noorden van de Maas, in Vlaanderen, de Kempen, Vlaamsch of Waalsch Brabant, Henegouwen of in bergachtiger streken liggen, — die alle kunnen tot uitgangspunt worden voor een tuinaanleg, die met de plaatselijke toestanden op merkwaardige wijze rekening houdt; alle kunnen den hovenier architectonische grondvormen aan de hand doen.

Het bovengestelde geldt zoowel voor den kleinsten tuin als voor het meest uitgebreide park.

Men zal mij, zoo hoop ik, wel willen vergunnen ter wille der duidelijkheid, bij de uiteenzetting mijner denkbeelden een tweetal van mijn eigen werken ter sprake te brengen, het eene reeds verwerkelijkt, het andere nog slechts in ontwerp; twee werken, waarin ik beproefd heb, deze grondbeginselen toe te passen.

(Wordt vervolgd).

LOUIS VAN DER SWAELMEN.

DE BLAUWE MUUR.

Uit het Engelsch van

(34) RICHARD WASHBURN CHILD.

II. MARY VANCE.

„DUS zou de dood eigenlijk een geluk zijn?” vroeg ik hem. „Het grootste geluk dat maar denkbaar is”, zeide hij, terwijl hij een vlieg die op de vensterbank zat, dood sloeg, als om dit te demonstreeren. Ik beefde over mijn geheele lichaam van zenuwachtigheid en allerlei dolle gedachten stormden mijn brein binnen. Listig drukte ik de oogen dicht terwijl ik de stoep afgang.

„Zij zal éerst gaan”, fluisterde ik bij mijzelf. „Ik zal haar doodden in den naam van God, en dan heb je dien ander en den Duivel te pakken!” Was ik krankzinnig? Ik weet het niet! Ik had nog verstand genoeg om mij er op voor te bereiden door dagen van drinken, gedurende welke ik kalm en wreed alles wat er nog aan teederheid in mij over was, doodde. Twijfelen deed ik echter niet, want ik was er zeker van dat ik nu een misdadig beraamde, die, in tegenstelling met al mijn andere wandaden, gebaseerd was

op onbaatzuchtigheid. Ik geloofde dat ik nu eindelijk gekomen was tot een uiterste poging tot goedzijn en liefde.

Geen oogenblik kwam het in mijn gedachten op, wat er van mijzelf moest worden nadat ik de daad bedreven had. Mijn eenige verlangen was, Mary te brengen waar zij zou bevrijd zijn van ontberingen en zwoegen, van slepende ziekte en een langzamen dood, en van mijn onbeheerschbare grofheden.

Doch bovenal verlangde ik den tweeden moord te bedrijven — mogelijk gemaakt door den eersten. Dit werd een *idée-fixe* bij mij. Ik wenschte voor altijd een eind te maken aan het misdadige in mijn bloed, voor het te laat was — voor het mij ontsnapt was door het lichaam van mijn dochttertje. Ik geloof dat mijn ijver geel op dien van een godsdienstigen fanaticus. Doch deze ijver maakte mij niet blind voor het vreeselijke van wat ik mij voorgenomen had. Ik slaakte een uitroep, als ik de droevige, verwijtende oogen van mijn arme vrouw op mij gevestigd zag met een uitdrukking zooals zij wellicht zouden hebben als ze begonnen te breken. Ik besepte, dat ik mijn plan zou moeten volvoeren zóó, dat zij er niets van zou vermoeden, zelfs niet op het allerlaatst.

Ik kan er nóg niet over praten!... Wacht!...

Ik had het gedaan, en vluchtte. Druipend vluchtte ik van den rivieroever weg. Ik had mij voorgenomen terug te gaan om het kind te halen. Doch ik vergat dit geheel. De weiden begonnen te leven van gezichten en gedaanten! Ik zweer u, dat ik geloofde, dat er een vreeselijke, groene lichtglans zweefde boven den kolk in het donkere water achter mij. Ik meende dat dit water zich geopend had om haar te ontvangen. Ik had het zich niet weder zien sluiten. Er was daar een gat! Zij lag op den bodem er van, vreeselijk gillend. Het gras op de helling leefde van wezens die alles gezien hadden. De maan besteeg de lucht met verwonderlijke snelheid. Haar stralen vielen neer als een pijlenregen. Elke flonkerende dauwdrop werd een oog, dat mij gadesloeg terwijl ik vluchtte. Ik zocht de donkere schaduwplekken op; de maan graaide ze van onder mij weg. Ik rende over het zachte tapijt van jong groen; het was alsof het weerklonk van de geluiden, die iemand met klompen aan, en die vlucht over een steenen vloer, maakt. Ik viel bewusteloos neer. Onder de vreeselijkste geestessmart kwam ik weder tot bewustzijn.

En toen eerst herinnerde ik mij de flesch in mijn zak. Ik dronk. Tegen mijn verwachting in, drong het geestrijke vocht mijn brein binnen als vuur. Ik verlangde dolzinnig naar nog meer van deze verlichting. Ik had gemeend dat het mijn geest zou scherpener tot verdere daden; ik bevond, dat ik onverschillig werd voor het bestaan van al het verdere om mij heen. En inplaats te lijden onder vrees of berouw, was ik dol van vreugde! Ik dronk de flesch leeg, neuriede een deuntje, begon ook voor mijn eigen ooren wartaal te praten, en eindelijk, blij over de warmte van den lentenacht, verwelkomde ik den slaap als een weelde, zóó groot, als geen sterveling ooit genoten had.

Onnoodig u te verhalen van mijn ontwaken. Hoewel er niemand in de nabijheid was, scheen mij toch de lucht vervuld te zijn van het nieuws, dat er een lijk in de rivier dreef. Ik had geslapen, doch die wondere slaap had mij beroofd van alle kans om mij te verdedigen. In dit geloof probeerde ik de stad te ontvluchten. De zon was nog erger dan de maan. Zij bespootte mij. Zoodra ik wakker werd, en deze honende zon in het gelaat zag, begreep ik dat mijn in-hechtenis-neming onvermijdelijk was. Juist het feit, dat ik dit zelf zoo vast geloofde, was van grooten invloed op wat later volgde. Het was mij werkelijk een groote verlichting, de hand der wet op mijn schouder te voelen. Het was alsof zij mij zooveel nuttelooze denken en zooveel nuttelooze inspanning bespaarde. Zij was mij even welkom, als de dood moet zijn voor een door pijn gefolterden, ongeneeslijken zieke. Deze aanraking van de hand der wet is een ware zegen. Zij is even troostrijk als de hand eener moeder. Zoo vreedzaam leek zij mij toe, dat, als men mij op vriendelijke wijze een beetje aangeemoedigd had, ik gezegd zou hebben: „Ge hebt uwe deuren voor mij geopend om mij binnen te nooden, God zegene u voor uw doorzicht. Ik ben de dader!”

Ik weet niet waarom ik met domme kalmte mijn hoofd schudde tegen mijn aanklagers. Mijn ontkennen van schuld leek mij een nietige leugen toe. Ik was een houten pop geworden.

Het geheele proces maakte ik door als een gesneden beeld. Ik leek mijzelf een marionet toe, een beeld met gewrichten, een strooman. Ik had den Rechter op een doffe, ongevoelige wijze leeren haten, als een superieur wezen, op wiens gelaat afschuw voor mij zich afteekende.

De voorzitter van de jury, en al de anderen, die daar iederen dag voor mij zaten in de rechtszaal, interesseerden mij even weinig alsof zij een troep kwakzalvers op een marktplein waren geweest.

(Wordt vervolgd).

Foto Haagsch Ill. Bur.

LEENDEN UIT VOLENDAM IN DE GEMEENTE HOOGLAND BIJ AMERSFOORT.